

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนและปัญหาอุปสรรคที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยสาระสำคัญดังต่อไปนี้ คือ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน
2. โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท
3. ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนที่ทำการศึกษา

การมีส่วนร่วมของประชาชน

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดำเนินการใด ๆ ก็ตามที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญ และมีความจำเป็นต่อการดำเนินการนั้น ๆ เนื่องจากทำให้ผลของการดำเนินการมีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้

ในการดำเนินการทางการเมืองและการปกครอง Smith and Ross (1973:1) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญและมีความจำเป็น และเป็นรากฐานสำคัญของวิถีทางประชาธิปไตย เป็นการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นคน เป็นการฉนิกกำลังประชาชนในการปฏิบัติกิจกรรม และเป็นการให้โอกาสแก่ประชาชนในอันที่จะดำเนินการด้วยตนเอง เพื่อตนเอง และสังคม นอกจากนี้ จรูญ สุภาพ (2514 : 333) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมืองการปกครองเป็นเกณฑ์ที่จะพิจารณาว่าระบอบการปกครองหรือระบอบการเมืองของประเทศใดเป็นประชาธิปไตยหรือเผด็จการ ในระบอบประชาธิปไตยประชาชนทั่วไปอาจกระทำได้อย่างเต็มที่และกว้างขวางกว่าในระบอบเผด็จการมากนัก

สำหรับการดำเนินการพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญ และความจำเป็นซึ่ง พัทธน์ สุจ้านงค์ และคณะ (2524 : 22) ได้กล่าวว่า เป็นสิ่งสำคัญมากในความสำเร็จของงานพัฒนาชุมชน ประชาชนควรมีส่วนร่วมตามกระบวนการพัฒนาชุมชน คือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ และร่วมในการปฏิบัติทุกระยะ นอกจากนี้ สัตยญา สัตยญาวิวัฒน์ (2523 : 12) ก็ได้กล่าวว่า เมื่อการพัฒนาชุมชนเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ประชาชนจงใจก่อขึ้น ก็จำเป็นต้องอยู่เองที่ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงนี้

ในการจัดการศึกษาก็เช่นเดียวกัน เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับชุมชนและประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน บนพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความสำคัญและความจำเป็น ซึ่ง ภิญญา สาร (2526 : 315) ได้กล่าวว่าในฐานะที่โรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมและตั้งอยู่ในสังคมประชาธิปไตย โรงเรียนควรเป็นของประชาชน จัดการเรียนการสอนโดยการรู้เห็นและความร่วมมือของประชาชน เพื่อประโยชน์ของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความสำคัญ เนื่องจากทำให้ประชาชนได้ทราบเกี่ยวกับกิจการต่างๆ ของโรงเรียน เป็นการสร้างความเชื่อถือ ความมั่นใจ และความนิยมที่มีต่อโรงเรียนให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน นอกจากนี้ยังเป็นการสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามาช่วยเหลือ ก่อให้เกิดกิจการต่าง ๆ ของโรงเรียนทั้งในด้านการเงิน วัสดุ แรงงาน และกำลังใจ ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจในความสำเร็จของการศึกษา และให้ประชาชนเห็นความสำคัญว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยทุกคนที่จะต้องให้ความสนใจและมีส่วนร่วมดูแลการจัดการศึกษาของโรงเรียน

ความสำคัญและความจำเป็นในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาก็กล่าว อุ่นตา นพคุณ (2520 : 56 - 57) ก็ได้กล่าวว่า ประชาชนในชุมชนควรมีส่วนร่วมในกระบวนการการศึกษาของชุมชนเพราะโรงเรียนไม่เพียงแต่มีหน้าที่รับผิดชอบสอนนักเรียนในโรงเรียนเท่านั้น ยังต้องมีหน้าที่รับผิดชอบต่อการสอนประชาชนในชุมชนด้วย การศึกษารูปนัยคามาแบบอนุรักษนิยม ซึ่งจัดอยู่ภายในโรงเรียนกำลังมีบทบาทใหม่ กำลังแปรสภาพมาเป็นการศึกษาอนุรักษนิยม ระบบการศึกษาโดยลำพังแล้วก็ไม่มีงบประมาณและกำลัง

คนเพียงพอกที่จะทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่ประชาชนในชุมชนได้ โรงเรียนจึงต้องร่วมมือ
ร่วมใจกับประชาชนในชุมชน ดำเนินงานเพื่อให้การศึกษาเข้าไปมีบทบาทในการส่งเสริม
ความเป็นอยู่ของทุก ๆ ชีวิตในชุมชน

นอกจากนี้ยังได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญต่อการประชา-
สัมพันธ์การจ้กโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน ประชาชนที่มีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียน
จะเกิดความรู้สึกผูกพันต่อโรงเรียน เกิดความรู้สึกว่าโรงเรียนเป็นของประชาชน ทำให้
โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากชุมชนทั้งในค่านักตุด แรงงาน และเวลา ปัญหาความเข้าใจ
ผิดระหว่างโรงเรียนกับชุมชนก็จะลดลง

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญและความจำเป็นต่อการดำเนินการ
โครงการโรงเรียนชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษาที่ผ่านมาโดยถือเป็นหลักการสำคัญในการ
ดำเนินการซึ่ง คารา ทิปะปาด (2521 : 157) กล่าวว่า ประชาชนจะอยู่ติดกันดีได้ก็
เพราะโรงเรียน และในทำนองเดียวกันโรงเรียนจะอยู่ได้ก็เพราะประชาชน และด้วย
เหตุนี้จึงกล่าว เมื่อกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการโครงการโรงเรียน
มัธยมเพื่อพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วมของประชาชนก็มีความสำคัญและความจำเป็นเช่นเดียว
กัน ซึ่ง สวัสดิ์ อุกมโกษณ์ (2522 : 13) กล่าวว่า การดำเนินการโครงการนี้เป็นการ
จัดการศึกษาโดยให้โรงเรียนมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน และในเวลาเดียวกันก็ให้ประชาชน
ได้มีบทบาทเข้ามาช่วยพัฒนาโรงเรียนอีกทางหนึ่งด้วย

ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้มีผู้ให้ความหมายและอธิบายถึง
เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ต่าง ๆ กันดังต่อไปนี้ คือ

International Labour Office (1977 : 7)

ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า หมายถึง ความร่วมมือ ความรับผิดชอบ
และร่วมดำเนินการบางอย่าง (co-operating, responsibility and partnership)
และ Reeder (อ้างถึงใน กรรณิกา สมิตี 2524 : 10) กล่าวว่า หมายถึงการ
ปะทะสังสรรทางสังคม รวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และกลุ่มบุคคล

Ottaway (1966 : 201) อธิบายถึงการมีส่วนร่วมกลุ่มว่า คือการที่สมาชิกของกลุ่มมีความสนใจ มีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการศึกษา ทำความเข้าใจและดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด และการมีส่วนร่วมนำไปสู่ความร่วมมือในการปฏิบัติความวัตถุประสงค์ของกลุ่ม นอกจากนี้ Cary (1970 : 144) ก็ได้อธิบายเรื่องการมีส่วนร่วมไว้ว่าเป็นผลจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องความต้องการ และทิศทางของการเปลี่ยนแปลง การเห็นพ้องกันจะต้องมีปริมาณมากพอจนเกิดการริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ

สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา Sumption and Engstrom (1966 : 49 - 55) ให้ความหมายไว้ว่าคือการที่ประชาชนโดยปัจเจกบุคคลและกลุ่มบุคคลให้การสนับสนุนช่วยเหลือ ร่วมมือ และตัดสินใจในการกำหนดทิศทาง เป้าหมาย นโยบายและแผนการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และ Gittel (1979 : 47) ก็ได้กล่าวว่า เป็นการเกี่ยวข้องโดยตรงของประชาชนในการตัดสินใจกำหนดนโยบายของโรงเรียน

Havighurt (1979 : 37 - 39) อธิบายว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนคือการที่ประชาชนมีความเกี่ยวข้องในการบริหารโรงเรียน ทั้งในเรื่องงบประมาณ บุคลากร และหลักสูตรการเรียนการสอน โดยการตัดสินใจ การสนับสนุนช่วยเหลือ ร่วมมือ ให้การบริหารโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ Vantil (1978 : 345-347) อธิบายว่าเป็นการที่ประชาชนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับโรงเรียนในฐานะที่เป็นเจ้าของกิจการ เป็นผู้กำหนด แก่ไข รับผิดชอบ นโยบายของโรงเรียน และเป็นผู้สนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนด้วย และในการวิจัยเรื่อง "participation in Community Schools and School Effectiveness in Thailand" Snanchit Sukontasap (1978 : 126 - 127) สรุปเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในโรงเรียนชุมชนไว้ว่า คือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) การมีส่วนร่วมโดยให้การสนับสนุน (program support) และการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับบริการจากโรงเรียน (clientele participation)

ในการวิจัยครั้งนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนมีความเกี่ยวข้องกับกิจการของโรงเรียนอย่างเป็นทางการและไม่

เป็นทางการ โดยปัจเจกบุคคลและกลุ่มบุคคล ทั้งในฐานะผู้ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ
ร่วมมือในกิจการของโรงเรียน และในฐานะผู้รับบริการจากโรงเรียน

ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้มีผู้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วม
ของประชาชนไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

Chapin (1939 : 157 - 166) กล่าวว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนประกอบด้วย

1. ร่วมในลักษณะการเป็นสมาชิก
2. ร่วมในการประชุม
3. ร่วมออกเงิน
4. ร่วมเป็นคณะกรรมการ
5. ร่วมเป็นผู้นำกลุ่ม

Smith and Ross (1973 : 1) ได้กล่าวว่า ในทางการเมืองการ
ปกครองนั้น ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการออกเสียงเลือกตั้ง สมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิก
พรรคการเมือง ร่วมเรียกร้องขอความเป็นธรรม ร่วมลงชื่อในจดหมายร้องเรียน และ
แสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองไปยังสื่อมวลชน วิทยากรวิจารณ์ปัญหา
สังคม และตอบข้อคำถามที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองโดยส่วนรวม

อาภรณ์พันธ์ จันทรสว่าง (2526 : 163 - 167) กล่าวว่า ในการพัฒนาชุมชน
ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการในการพัฒนาชุมชน โดยมีส่วนร่วมออกความ
คิดเห็น ตักสินใจ วางแผนงาน ออกแรงงาน ออกเงิน วัสดุอุปกรณ์ และรับบริการต่าง ๆ
ในการพัฒนาชุมชนประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดปัญหา ความต้องการ วาง
แผน ดำเนินการ และติดตามผลการดำเนินการด้วย

สำหรับลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา Sumption and
Engstrom (1966 : 62 - 72) กล่าวว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในโรงเรียนโดย
การสนับสนุนด้านความคิดเห็น ตักสินใจ สละแรงงาน และเวลา ให้กับโรงเรียนในการวาง
แผน การกำหนดนโยบาย ดึงข้อสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน แก้ปัญหา พัฒนา สนับสนุน
ด้านการเงิน และประเมินผลการทำงาน

การมีส่วนร่วมของประชาชน Sumption and Engstrom (1966 : 50 - 55) อธิบายว่า ประชาชนมีส่วนร่วมโดยมีปัจเจกบุคคล และกลุ่มบุคคล อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ คือการมีส่วนร่วมโดยมีกฎหมาย ระเบียบ ประเพณี และข้อตกลงร่วมกันรองรับ การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการโดยมีปัจเจกบุคคลคือการได้รับเลือกตั้งเป็นตัวแทนและเกี่ยวข้องโดยตรง ส่วนการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการโดยกลุ่มบุคคลได้แก่ สมาคมครู-ผู้ปกครอง สมาคมวิชาชีพ

การมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการคือการมีส่วนร่วมโดยอิสระ มีส่วนร่วมโดยไม่มีกฎหมายระเบียบประเพณีและข้อตกลงรองรับ การมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการโดยปัจเจกบุคคลคือการเกี่ยวข้องเฉพาะคราว เช่น ในฐานะของผู้อำนวยการพิเศษในสาขาอาชีพ เป็นต้น ส่วนการมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการโดยกลุ่มบุคคลเป็นการรวมกลุ่มผู้ที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกันเฉพาะคราว ไม่ต่อเนื่อง เช่นกลุ่มผู้สนใจในการกีฬาของโรงเรียน เป็นต้น

ในการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาประชาบาล เถลิงศักดิ์ พัทโน (2514 : 151) กล่าวว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาประชาบาลโดยแสดงเจตนารมณ์ผ่านตัวแทน เช่น สมาชิกสภาจังหวัด และมีส่วนร่วมโดยตรง ซึ่งเป็นการร่วมในการจัดการบางอย่างช่วยการเป็นกรรมการหรือเจ้าหน้าที่ได้แก่ การเป็นกรรมการศึกษาตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา หรือเป็นเจ้าหน้าที่ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนเวลาว่างงาน และเสียสละแรงงาน ทรัพย์สินสนับสนุนโรงเรียน

สำหรับการวิจัยเรื่อง " Participation in Community Schools and School Effectiveness in Thailand" Saanchit Sukontasap (1978 : 126 - 127) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) ได้แก่ การตัดสินใจว่าโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจะเข้าร่วมในโครงการโรงเรียนชุมชนหรือไม่ ตัดสินใจกำหนดโครงการในระดับโรงเรียน ตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรของโรงเรียนชุมชน ตัดสินใจในการวางแผนเกี่ยวกับกิจกรรมของโรงเรียน และตัดสินใจแก้ปัญหาของโรงเรียนชุมชน การมีส่วนร่วมสนับสนุน (program support) ได้แก่การสนับสนุนทางการเงิน แรงงาน เป็นวิทยากร สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และความคิดเห็น การมีส่วน

ร่วมในฐานะผู้รับบริการจากโรงเรียน (clientele participation) ได้แก่การ
รับบริการด้านสุขภาพ การฝึกอาชีพ การส่งเสริมอาชีพ กิจกรรมเพื่อการอ่านออกเขียน
ได้ กิจกรรมนันทนาการ บริการห้องสมุด บริการข่าวสารความรู้ การส่งเสริมประ-
ชาธิปไตย และกำรใช้อาคารสถานที่วัสดุอุปกรณ์ของโรงเรียนเพื่อกิจกรรมของชุมชน

สุวัฒน์ มุทขเมธา (2524 : 33 - 34) กล่าวว่า ประชาชนให้การสนับสนุน
ช่วยเหลือ ร่วมมือในกิจการต่าง ๆ ของโรงเรียนโดยการให้ความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ
ในการจัดการเรียนการสอน และการปรับปรุงกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน สนับสนุนด้าน
การเงิน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ สนับสนุนแรงงาน และให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ของ
โรงเรียนด้วยการเป็นกรรมการ เป็นเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในการทำหน้าที่ต่าง ๆ ของโรงเรียน
ช่วยเหลือโรงเรียนในส่วนที่ยังขาดและจำเป็นต้องช่วยเหลือ เป็นวิทยากรในการเรียนการ
สอนของโรงเรียน ช่วยเหลือในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน และประชาสัมพันธ์โรงเรียน

จากลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนดังกล่าวมาแล้ว และจากกิจกรรมเสนอและ
ในการกำหนดบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วมของประชาชน
โดยปัจเจกบุคคล และกลุ่มบุคคล อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการในการวิจัยครั้งนี้ได้
แก่การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ ร่วมมือในกิจการของโรงเรียน
และในฐานะผู้รับบริการจากโรงเรียน

ลักษณะการมีส่วนร่วมในฐานะผู้ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ ร่วมมือในกิจการ
ของโรงเรียน ประกอบด้วย

1. ร่วมเป็นกรรมการ
2. ร่วมประชุม
3. ร่วมให้ความคิดเห็น
4. ร่วมตัดสินใจ
5. ร่วมแก้ปัญหา
6. ประชาสัมพันธ์โรงเรียน
7. ร่วมบริจาคเงิน

8. ร่วมบริจาควัสดุอุปกรณ์
9. ร่วมบริจาคแรงงาน
10. ร่วมเป็นวิทยากร
11. ร่วมงานที่โรงเรียนจักขึ้น
12. ให้โรงเรียนใช้อาคารสถานที่

ลักษณะการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับบริการจากโรงเรียน ประกอบด้วย

1. รับบริการเพื่ออ่านออกเขียนได้
2. ใช้บริการห้องสมุด
3. รับบริการข่าวสารความรู้
4. รับบริการความรู้เกี่ยวกับกฎหมายในชีวิตประจำวัน
5. รับบริการส่งเสริมอาชีพ
6. ยืมวัสดุสิ่งของของโรงเรียน
7. รับบริการเพื่อสุขภาพอนามัย
8. ใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียน
9. ร่วมกิจกรรมนันทนาการ
10. ร่วมกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประเพณีศาสนา

ระคับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้ที่มีส่วนร่วม ประกอบด้วย ผู้ปฏิบัติ ผู้รับประโยชน์ และสาธารณชน (Suttan and Kolaja, quoted in Cary 1970 : 147) ผู้ที่มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับกิจกรรมในระคับต่าง ๆ กัน ซึ่งผู้อธิบายไว้ดังต่อไปนี้ คือ

Arnstien (quoted in Bennis and others, eds. 1976 : 266)

จัดระคับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้คือ

1. ระคับที่ไม่มีส่วนร่วมเลย (non participation) คือการที่ประชาชนถูกกำหนด ถูกเช็ด ถูกชักจูง ถูกจัดให้เข้าร่วมกิจกรรม (manipulating and therapy)

2. ระดับการมีและไม่มีส่วนร่วมก้ำกึ่งกัน (degree of tokenism) คือการที่ประชาชนเป็นเพียงผู้รับทราบ รับฟัง รับคำแนะนำปรึกษา รับคำปลอบโยน (informing, consultation, and placation)

3. ระดับการมีส่วนร่วม (participation) คือการที่เกิดมีพลังของประชาชน มีการรวมกลุ่ม มีการกระจายอำนาจ และเข้าควบคุมโดยประชาชน (degree of citizen power, delegated power, and citizen control)

สำหรับการจัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา Campbell and Ramseyer (1955 : 182) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในโรงเรียนสามารถจัดระดับได้ดังนี้คือ

1. ระดับที่ไม่มีส่วนร่วมเลย คือการที่โรงเรียนและชุมชนไม่มีการเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเลย ต่างฝ่ายต่างอยู่ โรงเรียนไม่ให้โอกาสแก่ประชาชนที่จะมีส่วนร่วม ประชาชนก็ไม่สนใจ ไม่รับรู้ ไม่ร่วมกิจกรรมของโรงเรียน

2. ระดับที่มีส่วนร่วมน้อยคือ การที่โรงเรียนติดต่อกับประชาชนในชุมชนบ้างเป็นบางครั้ง ลักษณะของการมีส่วนร่วมเป็นการรับฟังสิ่งซึ่งโรงเรียนได้แจ้งให้ทราบ

3. ระดับที่มีส่วนร่วมปานกลางคือ การที่ประชาชนได้รับทราบเรื่องต่าง ๆ จากโรงเรียนเพิ่มมากขึ้น และมีคำถามจากประชาชนมาสู่โรงเรียนบ้างเป็นบางครั้ง แต่ส่วนใหญ่เป็นการรับฟังจากโรงเรียนทางเดียว

4. ระดับที่มีส่วนร่วมมากคือ การที่โรงเรียนและชุมชนเริ่มมีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันมากขึ้น เป็นการติดต่อกันทั้งสองทาง มีการศึกษาเหตุผล แก้ปัญหาร่วมกัน โรงเรียนรับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น

5. ระดับที่มีส่วนร่วมมากที่สุดคือ การที่โรงเรียนและชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน การศึกษาเหตุผล การตัดสินใจ การแก้ปัญหาร่วมกันทั้งสองฝ่ายระหว่างโรงเรียนกับประชาชนในชุมชน

การมีส่วนร่วมในโรงเรียนดังกล่าว ถ้านำมาจัดระดับโดยวิธีของ Arnstien ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในระดับที่ 1 และที่ 2 อาจรวมอยู่ในระดับการไม่มีส่วนร่วมเลย การมีส่วนร่วมในระดับที่ 3 อาจจัดเป็นระดับที่มีและไม่มีส่วนร่วมก้ำกึ่งกัน สำหรับการมีส่วนร่วมในระดับที่ 4 และที่ 5 อาจจัดเป็นระดับที่มีส่วนร่วม

นอกจากนี้ Sumption and Engstrom (1966 : 58 - 61) ได้เสนอ การจัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโรงเรียนโดยพิจารณาจากการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในโรงเรียน โดยพิจารณาจากการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ระดับการมีส่วนร่วมประกอบด้วย

1. การมีส่วนร่วมในระดับต้นคือ การมีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อมูลให้ รายละเอียดข้อมูลเพื่อการวางแผน การกำหนดนโยบายซึ่งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในระดับ การตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในระดับต้นจึงต้องการการมีส่วนร่วมจากประชาชนจำนวนมาก
2. การมีส่วนร่วมในระดับกลาง คือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ วิเคราะห์ ศึกษาข้อมูลที่เก็บรวบรวมในระดับต้น ซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากประชาชน จำนวนหนึ่งในการวิเคราะห์ ศึกษา เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ
3. การมีส่วนร่วมในระดับสูง เป็นการมีส่วนร่วมตัดสินใจและดำเนินการ เป็นผลต่อเนื่องจากการมีส่วนร่วมในระดับกลางและระดับต้น ในการมีส่วนร่วมตัดสินใจจึง อาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนจำนวนหนึ่งเท่านั้น

ปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการมีส่วนร่วมของประ-
ชาชน Cary (1970 : 145) กล่าวว่า ประชาชนในชุมชนต้องร่วมมือกันอย่างแข็งขัน มีส่วนร่วมมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ภายใต้วิถีทางของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่การมีส่วนร่วมของประชาชนก็มีเงื่อนไขสำคัญสำหรับการมีส่วนร่วมคือ

1. ประชาชนต้องมีอิสระที่จะเข้าร่วม (Freedom to participate -
Autonomy)
2. มีความสามารถที่จะเข้าร่วม (Ability to participate)
3. มีความเต็มใจที่จะเข้าร่วม (willingness to participate)

ในการมีส่วนร่วมของประชาชน Ross (quoted in Cary 1970 : 144) ได้เสนอความคิดเห็นว่า การที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมในกิจการต่าง ๆ ก็ต้องมีพื้นฐานที่ จำเป็นคือ มีความรู้กว้างขวางสามารถแยกแยะจัดลำดับความสำคัญของประเด็นปัญหาต่าง ๆ สามารถที่จะเรียนรู้และตัดสินใจปัญหาได้อย่างรวดเร็ว สามารถใช้ประโยชน์จากผู้เชี่ยวชาญใน

สาขาอาชีพต่าง ๆ ใค้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถศึกษาด้วยตนเอง ฉกฉวยประโยชน์จาก
เรื่องที่สำคัญที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการปฏิบัติ และสามารถดำเนินการใค้อย่างมีประสิทธิภาพ

Goodenough (อ้างถึงใน กรรณิกา ฆมติ 2524 : 13) กล่าวว่า
การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อประชาชนใค้เรียนรู้ถึงประโยชน์ที่จะใค้รับ
จากการมีส่วนร่วม ซึ่งเกิดจากการที่ประชาชนใค้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ช่วย
เหลือซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ Kaufman (อ้างถึงใน กรรณิกา ฆมติ 2524 : 14)
พบว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายใค้ และความยาวนานในการ
อาศัยอยู่ในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน และ พัทธ์ บุนยรัตพันธ์
(2517 : 129 - 132) กล่าวว่า ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่สามารถจูงใจประชาชนใค้มีความ
คิดเห็นคล้อยตามและลงมือทำอย่างใค้อย่างหนึ่งจนนำกลุ่มไปสู่อุ้จุดหมายปลายทางใค้เป็นผล
สำเร็จในที่สุด

การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและมีปัญหาอุปสรรค
ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนถึงกล่าวมาแล้ว และในการมีส่วนร่วมของประชาชนในโรงเรียน
Campbell and Ramseyer (1955 : 1) กล่าวว่า ประชาชนต้องการโรงเรียน
ที่ดีสำหรับบุตรหลานของตน จึงต้องการที่จะมีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียน แต่ประชาชน
ก็ไม่ทราบว่าควรจะมีส่วนร่วมอย่างไร นอกจากนี้ เดกิงศักดิ์ พัทธ์โน (2514 : 22)
ใค้กล่าวว่า ปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ประชาชนไม่มีส่วนร่วมเกิดจากตัวประชาชนในท้องถิ่น
เกิดจากการบริหารในระดับท้องถิ่น และการบริหารของส่วนกลาง

เมื่อกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดการโครงการโรงเรียนมัธยม
เพื่อพัฒนาชนบท และต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมถึงใค้กล่าวมาแล้ว แต่การดำเนินงาน
ย่อมจะมีปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ประชาชนไม่สามารถมีส่วนร่วมใค้ทั้งในฐานะผู้ใค้การ
สนับสนุนช่วยเหลือ ร่วมมือในกิจการของโรงเรียน และในฐานะผู้รับบริการจากโรงเรียน
ในการวิจัยครั้งนี้จึงใค้ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโรงเรียน
มัธยมเพื่อพัฒนาชนบททั้งที่เป็นปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากโรงเรียน ประชาชน และสาเหตุอื่น ๆ

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากโรงเรียนเป็นปัญหาเนื่องจากความพร้อมของโรงเรียน
การบริหารโรงเรียน สภาพการจัดการเรียนการสอน ทำเลที่ตั้ง การจัดกิจกรรมของโรงเรียน
และการประชาสัมพันธ์กิจการของโรงเรียน

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากประชาชนเป็นปัญหาเนื่องจากพื้นฐานความรู้ของประชาชน การประกอบอาชีพ การตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัย ความสนใจที่จะมีส่วนร่วม ประโยชน์ที่จะได้รับจากการมีส่วนร่วมและสภาพปัญหาความต้องการของประชาชนในชุมชน

สำหรับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากสาเหตุอื่น ๆ เป็นปัญหาและอุปสรรคเนื่องจากสภาพทั่วไปของชุมชน ระเบียบปฏิบัติ และอื่น ๆ ที่ทำให้ประชาชนไม่สามารถมีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียนได้

โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท

ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) ใ้มุ่งเน้นการกระจายบริการสังคมไปสู่ชนบทโดยการพัฒนากิจการศึกษ การสาธารณสุข อาหาร โภชนาการ และการสังคมสงเคราะห์ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาเพื่อสนองนโยบาย เป้าหมายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย จึงได้กำหนดแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 5 และบรรจุโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทเข้าไปในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ทั้งนี้เนื่องจากการที่รัฐได้ขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาไปสู่ภูมิภาคจนถึงระดับตำบล โรงเรียนมัธยมศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐในระดับตำบลที่มีความพร้อมทั้งอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และบุคลากร ควรได้มีส่วนช่วยพัฒนาชนบทอันเป็นที่ตั้งของโรงเรียน ขณะเดียวกันก็ให้ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนช่วยพัฒนาโรงเรียนด้วย กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้มอบหมายให้สำนักงานโครงการพิเศษ กรมสามัญศึกษา รับผิดชอบดำเนินการโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท ในระหว่างปีงบประมาณ 2523 - 2527 เป็นเวลา 5 ปี โดยได้รับความช่วยเหลือเป็นเงินยืมจาก International Development Association (IDA) โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทใช้งบลงทุนทั้งสิ้นเป็นเงิน 425 ล้านบาท (18.50 ล้านเหรียญสหรัฐ) ในจำนวนนี้เป็นเงินยืมจาก IDA 155 ล้านบาท เงินสมทบจากรัฐบาลไทย 270 ล้านบาท ส่วนงบดำเนินการเป็นเงินงบประมาณของรัฐบาลไทยทั้งสิ้น

โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทมีวัตถุประสงค์ของโครงการดังต่อไปนี้

คือ

1. เพื่อให้โรงเรียนมัธยมศึกษาในโครงการสามารถช่วยพัฒนาชนบทในท้องที่ที่โรงเรียนตั้งอยู่ด้วยการสอนนักเรียนให้มีความรู้จริง สามารถปฏิบัติได้จริง เพื่อให้นักเรียนเหล่านี้เป็นสื่อกลางนำเอาความรู้และการปฏิบัติ ไปสู่ผู้ปกครองและชุมชน สาธิตทางวิชาการบางอย่างที่เกี่ยวกับการพัฒนาชนบทเช่น การเกษตรกรรมให้ชุมชน

2. เพื่อให้โรงเรียนมัธยมศึกษาในโครงการสามารถจัดกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ.2521 ซึ่งเป็นหลักสูตรที่มีลักษณะจบในตัวเองได้อย่างสมบูรณ์

3. เพื่อให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางทางความรู้และแบบปฏิบัติทางการอาชีพบางอย่างแก่ชุมชน ทั้งสามารถเป็นแหล่งรวมในการประกอบกิจกรรมของชุมชนได้

4. เพื่อให้ชุมชนมีบทบาทในการช่วยพัฒนาโรงเรียนของชุมชนเอง

ในการดำเนินงานตามโครงการได้มีการจัดหาเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์การเรียน การสอนวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรและตามความจำเป็นให้แก่โรงเรียนในโครงการ จัดทำและดำเนินการก่อสร้างอาคารเรียนอาคารประกอบ ครุภัณฑ์ให้กับโรงเรียน และพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนในโครงการให้โรงเรียนมีความพร้อมจนสามารถจัดการเรียนการสอน บริการนักเรียน บริการชุมชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท ซึ่งดำเนินการในระหว่างปีงบประมาณ 2523 - 2527 ระยะเวลา 5 ปี ได้คัดเลือกโรงเรียนมัธยมศึกษาในระดั้บตำบล จำนวน 42 โรงเรียนในภาคต่าง ๆ ของประเทศ โดยแบ่งดำเนินการเป็น 3 รุ่น ๆ ละ 14 โรงเรียน และมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อเป็นโรงเรียนในโครงการดังต่อไปนี้คือ

1. เป็นโรงเรียนที่จะมีชั้นเรียนเมื่อพัฒนาเต็มรูปแบบแล้วไม่น้อยกว่า 9 ห้องเรียนและไม่มากกว่า 21 ห้องเรียน

2. เป็นโรงเรียนที่จะไม่เปิดสอนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในระยะดำเนินการของโครงการ

3. เป็นโรงเรียนที่มีที่ดินอย่างน้อย 35 ไร่ ขึ้นไป และอยู่ในบริเวณที่มีแหล่งน้ำเหมาะแก่การพัฒนาการเกษตรกรรม

4. เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่นที่ไม่มีแหล่งวิชาการอื่นใด กำลังดำเนินการเพื่อพัฒนาชนบทตั้งอยู่

5. เป็นโรงเรียนที่มีสภาพทั่วไปของโรงเรียน เหมาะสมและมีแนวโน้มที่จะอำนวยความสะดวกเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อความสัมพันธ์และการพัฒนา

6. เป็นโรงเรียนที่อยู่ในจังหวัดซึ่งมีอัตราการเรียนต่อระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของประชากรต่ำ ซึ่งได้แก่ จังหวัดในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ

โรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับคัดเลือกเป็นโรงเรียนในโครงการ มีความพร้อมอยู่แล้วก่อนที่จะเข้าสู่โครงการ ดังนั้น โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทจึงเป็นการเพิ่มเติมให้โรงเรียนมีความพร้อมยิ่งขึ้น ในอันที่จะเป็นหน่วยงานที่ช่วยในการพัฒนาชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ขณะเดียวกันก็ให้ประชาชนในชุมชนช่วยพัฒนาโรงเรียนด้วย (สวัสดิ์ อุทกโกศล 2522 : 10 - 15)

ในการดำเนินการตามโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีระเบียบว่าด้วยหน้าที่ของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท พ.ศ.2525 กำหนดให้โรงเรียนมีหน้าที่ 3 ประการคือ

1. สอนและอบรมนักเรียน

2. สอนประชาชน

3. บริการชุมชน

ระเบียบว่าด้วยหน้าที่ของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า เป็นการยกระดับมาตรฐานการครองชีพและสุขภาพอนามัยของประชาชนให้สูงขึ้น ส่งเสริมรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น โดยร่วมกับประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ดังนั้นในการสอนและอบรมนักเรียน โรงเรียนต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ.2521 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 สอนประชาชนให้มีความรู้ทั่วไป และวิชาอาชีพ ตลอดจนคุณธรรม จริยธรรม บริการชุมชน โดยอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น

ในการสอนประชาชน โรงเรียนต้องจัดกิจกรรมดังต่อไปนี้คือ

1. ส่งเสริมให้เป็นพลเมืองดีโดยการแนะนำบุคคลตัวอย่าง และบุคคลที่ได้รับความสำเร็จในอาชีพต่าง ๆ
2. จัดหน่วยแนะแนวเคลื่อนที่
3. เชิญประชาชนมาร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชนของโรงเรียน
4. ให้ความรู้เกี่ยวกับการสาธารณสุขมูลฐาน
5. ให้ความรู้เกี่ยวกับโภชนาการและการถนอมอาหาร
6. ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่ประชาชนควรทราบ
7. ให้ความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม
8. ให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่เหมาะสม
9. ให้ความรู้ในการวางแผนครอบครัว
10. ให้ความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติและการปกครอง
11. ให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ
12. ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดตั้งสหกรณ์
13. ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสาธารณสุขสมบัติของชาติ

ในการจัดบริการชุมชน โรงเรียนต้องจัดกิจกรรมโดยร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ได้แก่ หน่วยงานในกระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข และองค์การต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ

1. จัดบริการด้านสุขภาพอนามัย เช่น บริการน้ำ บริการยาสีฟันและการปฐมพยาบาล
2. จัดสหกรณ์ร้านค้า ตลาดนัด
3. ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจ สื่อข่าว การอบรมลูกเสือชาวบ้าน และไทยอาสาป้องกันชาติ
4. ส่งเสริมอาชีพ จัดกลุ่มสนใจ จัดที่อ่านหนังสือพิมพ์หมู่บ้าน

5. อนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

6. ส่งเสริมในค่านันทนาการ เช่น จักรกีฬา คนตรี การละเล่นพื้นเมือง

กิจกรรมการสอนประชาชนและบริการชุมชน ถ้าโรงเรียนใดไม่สามารถจัดกิจกรรมใดครบถ้วน ก็ให้เลือกจัดเฉพาะกิจกรรมที่โรงเรียนจัดได้ หรือโรงเรียนใดจะจัดกิจกรรมนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ ก็ให้จัดทำได้ตามความสามารถของโรงเรียน และความเหมาะสมของท้องถิ่น

โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท จึงเป็นโครงการดำเนินการภายใต้หลักการพื้นฐานคือ ความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียน และจากข้อควรคิดในการจัดโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท กอ สวัสดิภาพนิชย์ (2522 : 1 - 4) กล่าวว่า ในการจัดโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท ผู้บริหารโรงเรียนและครูจำเป็นต้องคิดถึงหลักการและแนวนโยบายของโรงเรียนที่สำคัญ 5 ประการคือ

1. ความคิดเกี่ยวกับเรื่องโรงเรียนชุมชน โรงเรียนจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน โรงเรียนจะต้องบริการชุมชน

2. ผสมผสานระหว่างการศึกษาในโรงเรียนและการศึกษานอกโรงเรียน ใช้ทรัพยากรของชุมชนเพื่อการเรียนการสอนในหมวดวิชาอื่น ๆ มากขึ้น และผสมผสานการศึกษาในโรงเรียนและนอกโรงเรียนให้มากขึ้น ให้ผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนการสอน

3. การทดลองทางวิชาการของโรงเรียน เมื่อมีการทดลองทางวิชาการได้ ผลก็เข้าไปเผยแพร่ให้แก่ประชาชนในชุมชน ต่อไปและถือเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้แก่โรงเรียน โรงเรียนต้องเปิดโอกาสให้ตัวแทนของประชาชน มีส่วนร่วมในการทดลอง การเผยแพร่ผลการทดลอง และการฝึกอบรมประชาชน

4. เกี่ยวกับกิจกรรมทางวัฒนธรรม โรงเรียนจะต้องเป็นศูนย์กลางของการศึกษามีแนวนโยบายที่จะเผยแพร่วัฒนธรรมประจำถิ่น วัฒนธรรมของชาติ โดยทำความรู้ไปกับการเผยแพร่วิชาการเกี่ยวกับการประกอบอาชีพและการบริการชุมชน

5. โรงเรียนต้องพัฒนางานให้ก้าวหน้าขึ้นไปตามลำดับ ต้องศึกษาค้นคว้าและประเมินผลงานที่ทำไปแล้ว วางโครงการปรับปรุงงานเดิมให้ดียิ่งขึ้น ขยายงานให้กว้างขวางขึ้น และทดลองวิจัยงานใหม่ด้วย

นอกจากนี้ เรื่อง เจริญชัย (2525 : 50) กล่าวว่า บุคลากรทั้งครูและนักเรียนต้องเข้าใจปรัชญาของโรงเรียนว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ต้องบริการและพัฒนาชุมชน ต้องเลิกคิดว่าโรงเรียนเป็นหอคอยงาช้าง จักกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่เฉพาะในเขตรั้วโรงเรียนเท่านั้น ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ทำงานนอกเหนือจากงานประจำได้ และรักงานนี้จริง ๆ ต้องมีเทคนิคเข้ากับประชาชนได้ ประชาสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น ๆ ได้ ติดต่อแหล่งวิทยากรที่จะให้บริการชุมชนได้ การสอนนักเรียนก็ต้องสอนให้เกิดทัศนคติที่จะพัฒนาชุมชน ครูที่มีบทบาทเหล่านี้มากคือครูวิชาการงานและอาชีพ ครูโสตทัศนศึกษา ครูพยาบาล และครูที่สอนวิชาอาชีพต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูเกษตร

เกี่ยวกับการใช้โรงเรียนเพื่อการพัฒนาชุมชน ได้มีการศึกษาเปรียบเทียบถึงปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของบุคลากรในโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบทรุ่นที่ 1 - 3 ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบททั้ง 3 รุ่น มีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับงานพัฒนาชุมชน โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากบุคลากรในโรงเรียนและหน่วยงานของรัฐ องค์การเอกชนเป็นอย่างดีในการพัฒนาชุมชน โรงเรียนมีความสัมพันธ์และได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนเป็นอย่างดีในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน กิจกรรมของโรงเรียนที่จัดทำขึ้นเพื่อชุมชนแม้ว่าจะเป็นที่สังเกตของการให้บริการแก่ชุมชนโดยสนับสนุนให้ใช้อาคารเรียน อุปกรณ์ และเครื่องมือของโรงเรียน เพื่อกิจกรรมของชุมชน จักกิจกรรมเพื่อรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม จักกิจกรรมทางค่านิยมแพร่การสาธารณสุขและสุขภาพ จักกิจกรรมทางค่านิยมเกษตรกรรม ฯลฯ การจักกิจกรรมดังกล่าวแม้จะใช้กิจกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนโดยตรง แต่ก็เป็นที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับคนในชุมชน เป็นการชักจูงให้คนในชุมชนสนใจในกิจกรรมเพื่อชุมชนเพิ่มมากขึ้นและเป็นการเสริมสร้างความศรัทธาเริ่มของการรวมตัวกันทำงานเพื่อพัฒนาชุมชนของตนในโอกาสต่อไป ส่วนการทำงานของบุคลากรในโรงเรียนเพื่อการพัฒนาชุมชน ยังมีปัญหาและอุปสรรคดังต่อไปนี้คือ

1. ราคงบประมาณที่จะสนับสนุนงานในโครงการเพื่อพัฒนาชุมชนของโรงเรียนให้ดำเนินไปได้อย่างคล่องตัว
2. ราคอัตรากำลังคน
3. ราควัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือและความพร้อมของบุคลากรที่จะเข้าไปช่วยในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน

ปัญหาและอุปสรรคเหล่านี้เป็นเครื่องกีดขวางทำให้นโยบายการดำเนินงานและการปฏิบัติงานไม่สามารถดำเนินการให้ตรงเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างสมบูรณ์ (วรรณทองที่ 2523 : ก - ข)

เมื่อโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทดำเนินการได้ครึ่งหนึ่งของระยะเวลาดำเนินการ (พ.ศ. 2523 - 2525) ได้มีการประเมินผลโครงการโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ตามข้อตกลงระหว่างรัฐบาลไทยและธนาคารโลก และได้นำผลการประเมินเสนอในการสัมมนาการประเมินผลทางการศึกษาในประเทศเอเชียอาคเนย์ ซึ่งจัดโดยสมาคมนานาชาติเพื่อการประเมินสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา (International Association for the Evaluation of Educational Achievement - I E A) ผลการประเมินโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทในระยะครึ่งโครงการปรากฏดังต่อไปนี้

1. จำนวนนักเรียน ม.1 ต่ำกว่าเป้าหมายเล็กน้อยเนื่องจากการตั้งเป้าหมายสูงเกินไป ประกอบกับการเปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาใหม่ในบริเวณใกล้เคียง อัตรานักเรียนต่อครู ส่วนใหญ่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ครูเกินในสายวิชาสามัญ แต่ขาดในสายวิชาการงานและอาชีพ และครูสนับสนุนการสอนโดยเฉพาะครูที่มีวุฒิทางการแนะแนว
2. ปริมาณสิ่งก่อสร้าง เพียงพอ แต่ประสิทธิภาพการใช้พื้นที่และเวลาที่ใช้อยู่ต่ำอยู่เนื่องจากเป็นระยะแรกของโครงการ อาคารสถานที่ที่มีความเหมาะสมในการวางแผนอาคาร แบบของอาคาร คุณภาพการก่อสร้าง ปริมาณอุปกรณ์และครุภัณฑ์ ส่วนใหญ่มีจำนวนเพียงพอต่อการใช้ ตรงตามความต้องการของโรงเรียน ใช้สะดวกง่ายต่อการเก็บรักษา มีความแข็งแรงปานกลาง และเป็นประโยชน์ต่อกิจกรรมพัฒนาชุมชนปานกลาง

3. การจัดการเรียนการสอนทางวิชาชีพ สอนต่อความต้องการของชุมชนได้มาก และมีความต้องการให้เปิดสอนเพิ่มขึ้นในบางวิชา แต่วิชาชีพที่จัดการเรียนการสอนนั้นไม่ตรงกับความต้องการที่จะประกอบอาชีพ เนื่องจากนักเรียนและผู้ปกครองมีความประสงค์ที่จะประกอบอาชีพรับราชการมากกว่า ประกอบอาชีพอิสระตามที่โรงเรียนได้จัดการเรียนการสอน

4. การจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน โรงเรียนในโครงการจัดกิจกรรมได้ดีกว่าและมากกว่าโรงเรียนที่อยู่นอกโครงการ ชุมชนพอใจในกิจกรรมด้านสุขภาพอนามัย และต้องการให้จัดเพิ่มมากขึ้นในด้านความรู้ทั่วไป และอาชีพ โดยเฉพาะกิจกรรมส่งเสริมการเกษตร

5. ชุมชนของโรงเรียนในโครงการให้ความร่วมมือ ต่อกิจกรรมของโรงเรียนด้านพัฒนาชุมชน ดีกว่าชุมชนของโรงเรียนที่อยู่นอกโครงการ

6. ปัญหาการดำเนินงานด้านกิจกรรมพัฒนาชุมชนของโรงเรียนในโครงการ คือ ความไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนอย่างชัดเจน ขาดบุคลากรที่มีความรู้ในการพัฒนาชุมชนและวิชาชีพ

การประเมินผลในระยะครึ่งโครงการแสดงถึงความพร้อมของโรงเรียนในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของโครงการ แต่ก็มีปัญหาอุปสรรคอยู่บ้าง ได้แก่ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากการขาดบุคลากรและความไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2526 : 71 - 77)

โครงการดังกล่าวนี้ได้ดำเนินการต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525 - 2529) เนื่องจากการที่รัฐบาลถือว่าการพัฒนาชนบทโดยเฉพาะชนบทยากจนเป็นเป้าหมายหลักและเร่งด่วน ได้มอบหมายให้กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกันดำเนินการ ในส่วนของกระทรวงศึกษาธิการจึงได้ดำเนินการโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท กลุ่มที่ 2 ระยะเวลาดำเนินการระหว่าง พ.ศ.2525 - 2529 และมีจำนวนโรงเรียนในโครงการเพิ่มมากขึ้นโดยลำดับ ความสำเร็จของโครงการดังกล่าวจึงขึ้นอยู่กับโรงเรียนในโครงการและประชาชนในชุมชนซึ่งมีภูมิฐานะอยู่ในพื้นที่บริการของโรงเรียน

ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนที่ทำการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนถิ่นโอภาสวิทยา ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และเป็นโรงเรียนหนึ่งในโครงการโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท ที่ดำเนินการตามโครงการมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2523 และจะสิ้นสุดโครงการในปีการศึกษา 2527

โรงเรียนถิ่นโอภาสวิทยา ตั้งอยู่ที่บ้านดิน หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านดิน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ บนถนนสายทุ่งโฮ้ง - ป่าแกว ห่างจากตัวเมืองไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นระยะทาง 9 กิโลเมตร โรงเรียนนี้เดิมชื่อ โรงเรียนบ้านดิน (โอภาสประชาสงเคราะห์) เปิดทำการสอนครั้งแรกในปี พ.ศ.2502 เป็นโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ทำการสอนชั้นมัธยมสามัญ ม.1 - ม.3 การที่ตั้งโรงเรียนนี้ขึ้นมาเนื่องจากการขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในขณะนั้นออกไปสู่ระดับอำเภอและตำบล ตามความต้องการของประชาชนในตำบลบ้านดินและตำบลใกล้เคียง เมื่อเริ่มตั้งโรงเรียนด้วยการมองการณ์ไกล และความป็นผู้นำของพระโอภาสพุทธสิริคุณ (คำหล้า ถิ่นอยู่) เจ้าอาวาสวัดถิ่นใน ขณะนั้นจึงได้นำประชาชนบริจาที่ดิน และเงินเพื่อการซื้อที่ดินและก่อสร้างอาคารเรียน เมื่อเปิดทำการสอนครั้งแรกได้อาศัยสถานที่ของวัดถิ่นในเป็นที่เรียน และมี นายมานิตย์ จันทรจารุพงษ์ เป็นครูใหญ่คนแรก ต่อมาเมื่อซื้อที่ดินและก่อสร้างอาคารชั่วคราวในที่ดินปัจจุบันนี้ได้แล้ว จึงย้ายมาทำการสอนในที่ของโรงเรียนปัจจุบัน

ในปีการศึกษา 2504 เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงแผนการศึกษาแห่งชาติ โรงเรียนนี้จึงกลายเป็นโรงเรียนประถมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และได้รับงบประมาณการก่อสร้างอาคารเรียนตามแบบของกรมสามัญศึกษา แต่เนื่องจากงบประมาณดังกล่าวไม่เพียงพอที่จะทำการก่อสร้าง พระโอภาสพุทธสิริคุณ เจ้าอาวาสวัดถิ่นในจึงได้ร่วมกับประชาชนสละทรัพย์ วัสดุสิ่งของและแรงงาน ร่วมกันก่อสร้างอาคารดังกล่าวจนแล้วเสร็จ สิ้นค่าก่อสร้างเป็นเงินทั้งสิ้น 110,000 บาท และมีที่ดินของโรงเรียน 19 ไร่ โรงเรียนได้เปิดทำการสอนมาโดยลำดับด้วยความร่วมแรงร่วมใจของประชาชนตำบลบ้านดิน และตำบลใกล้เคียง ประกอบกับตำบลบ้านดินได้รับเลือกจากทางราชการให้เป็นเขตพัฒนา

การของจังหวัด ตั้งแต่ปี พ.ศ.2501 เป็นต้นมา โรงเรียนเมธีจรรยาอุบลราชธานีเดิม ครูใหญ่
ของโรงเรียนจึงได้รับคัดเลือกให้ไปปฏิบัติงานด้านการเกษตรที่ประเทศฟิลิปปินส์ มีกำหนด 1
เดือน

โรงเรียนแห่งนี้เปิดสอนในระดับประถมศึกษาตอนปลาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 7
มาโดยลำดับ จนปีการศึกษา 2517 จึงเปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 เป็นโรงเรียน
มัธยมศึกษาระดับตำบล และยุบเลิกชั้นประถมศึกษาตอนปลายปิดชั้นคนหมกชั้นเรียนประถมศึกษา
ตอนปลายในปีการศึกษา 2519 ในช่วงที่เปลี่ยนมาเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษานี้ได้เปลี่ยน
ชื่อโรงเรียนเป็นโรงเรียนดินโอบาสวิทยา ประชาชนได้ร่วมกันบริจาคเงิน และช่วยคิดค่า
ซื้อที่ดินขยายเนื้อที่ของโรงเรียนให้ครบตามเกณฑ์การจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยไม่ใช้
งบประมาณของทางราชการ จนในปีการศึกษา 2526 โรงเรียนมีที่ดิน 44 ไร่ 10 ตารางวา
จากการที่โรงเรียนได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือร่วมมือจากประชาชนตำบลบ้านดินและตำบล
ใกล้เคียงมาโดยลำดับ และโรงเรียนให้บริการแก่ชุมชน ร่วมงานกับชุมชนตลอดมา ประกอบ
กับโรงเรียนมีผลงานด้านการเกษตรกรรมอยู่ในระดับดี มีทำเลที่ตั้งของโรงเรียนดี โรงเรียน
แห่งนี้จึงได้รับเลือกเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาในโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท ใน
ปี พ.ศ.2523 และจะสิ้นสุดระยะเวลาดำเนินการในปี พ.ศ.2527 นี้ การที่โรงเรียน
ได้รับเลือกเป็นโรงเรียนในโครงการ ทำให้โรงเรียนมีอาคารเรียน อาคารประกอบ วัสดุ
อุปกรณ์ เครื่องมือ เพื่อการจัดการเรียนการสอนเพิ่มขึ้น ผู้บริหารโรงเรียนได้รับคัดเลือก
ให้ไปศึกษาดูงานโรงเรียนชุมชนที่ประเทศอินเดีย - ครู - อาจารย์ได้รับการฝึกอบรม
นักเรียนมาเข้าเรียนเพิ่มมากขึ้น และในปีการศึกษา 2526 มีนักเรียน 17 ห้องเรียน
(6 - 6 - 5) นักเรียน 770 คน ครู - อาจารย์ 44 คน นักการภารโรง 6 คน
มีอาคารเรียน อาคารประกอบ ดังต่อไปนี้คือ

1. อาคารเรียนตึกชั้นเดียวตามแบบของกรมสามัญศึกษา จำนวน 1 หลัง ก่อสร้าง
ในปี พ.ศ.2504
2. อาคารเรียนแบบ 017 อาคารไม้ใต้ถุนสูง จำนวน 1 หลัง ก่อสร้างในปี
พ.ศ.2509

3. อาคารเรียนชั่วคราว อาคารไม้ จำนวน 2 หลัง ก่อสร้างในปี พ.ศ. 2518 และ พ.ศ.2520

4. อาคารเรียนแบบ 216 ค. อาคารตึก 2 ชั้น 16 ห้องเรียน จำนวน 1 หลัง ก่อสร้างในปี พ.ศ.2522 และ พ.ศ.2525

5. อาคารเรียนแบบ มพช. อาคารตึก 2 ชั้น 15 ห้องเรียน จำนวน 1 หลัง ก่อสร้างในปี พ.ศ.2524

6. โรงอาหาร หอประชุม ขนาด $21 \times 36 \text{ m}^2$ จำนวน 1 หลัง ก่อสร้างในปี พ.ศ.2524

7. โรงฝึกงาน จำนวน 3 หลัง ก่อสร้างในปี พ.ศ.2524

8. บ้านพักครู จำนวน 9 หลัง (13 หน่วย)

9. บ้านพักภารโรง จำนวน 5 หลัง (7 หน่วย)

10. ห้องน้ำ ห้องส้วม จำนวน 4 หลัง (23 ที่นั่ง)

นอกจากนี้ยังมีเรือนพยาบาล จำนวน 1 หลัง (เดิมเป็นบ้านพักครู) ศาลาประชาคม จำนวน 1 หลัง ใช้เป็นศูนย์ฝึกอาชีพพ่อบ้านของหมู่บ้าน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของชุมชน จำนวน 1 หลัง ตั้งอยู่ในที่ของโรงเรียน และมีวัสดุอุปกรณ์ที่ได้รับจากการเป็นโรงเรียนในโครงการจำนวนหนึ่ง

โรงเรียนได้แต่งตั้งกรรมการของโรงเรียนตามระเบียบกรมสามัญศึกษาว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการโรงเรียนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) พ.ศ.2523 ประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

1. นายอำเภอเมืองแพร่	ประธานกรรมการ
2. ศึกษาธิการอำเภอเมืองแพร่	กรรมการ
3. เกษตรอำเภอเมืองแพร่	กรรมการ
4. สหกรณ์อำเภอเมืองแพร่	กรรมการ
5. สาธารณสุขตำบลบ้านดั้น	กรรมการ
6. กำนันตำบลบ้านดั้น	กรรมการ

7. อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านคง	กรรมการ
8. อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านถีน(ถีนวิทยาคาร)	กรรมการ
9. อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านโป่ง (โป่งศรีวิทยาคาร)	กรรมการ
10. นายทอง ถีนจอม	กรรมการ
11. นายมุง จุงใจ	กรรมการ
12. นายเจริญ ชุระกิจ	กรรมการ
13. นายมอย ปงสม	กรรมการ
14. อาจารย์ใหญ่โรงเรียนถีนโอภาสวิทยา	กรรมการและเลขานุการ
15. ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายธุรการ
โรงเรียนถีนโอภาสวิทยา	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

โรงเรียนถีนโอภาสวิทยา มีพื้นที่บริการของโรงเรียน 4 ตำบลคือ ตำบลบ้านถีน ตำบลสวนเขื่อน ตำบลทุ่งโฮ้ง และตำบลเหมืองหม้อ ในปีการศึกษา 2526 อาจารย์ใหญ่โรงเรียนถีนโอภาสวิทยาคือ นายมานิตย์ จันทร์จารุพงษ์ โรงเรียนมีปรัชญาของโรงเรียนคือให้การศึกษา อบรมจริยา บริการประชา เพื่อพัฒนาท้องถิ่น

ในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนจัดแผนการเรียนให้นักเรียนได้เลือกเรียนดังนี้คือ

1. แผนการเรียน วิชาเลือกภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์
2. แผนการเรียน วิชาเลือกภาษาอังกฤษ ภาษาไทย คณิตศาสตร์
3. แผนการเรียนวิชาเลือกภาษาอังกฤษ เกษตร คณิตศาสตร์
4. แผนการเรียน วิชาเลือกภาษาอังกฤษ ช่างอุตสาหกรรมหรือศิลปศึกษา คณิตศาสตร์

ในปีการศึกษา 2527 โรงเรียนได้เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีแผนการเรียนให้นักเรียนได้เลือกเรียนคือ แผนการเรียนวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และแผนการเรียนวิชาชีพเกษตรกรรม